

Důvodová zpráva

ze dne 7. ledna 2005

k zákonu č. 341/2005 Sb. e, o veřejných výzkumných institucích

Obecná část

1. Přehled právních předpisů a dokumentů vztahujících se k předmětu úpravy

1. 1. Právní předpisy České republiky

Zákon č. **215/2004 Sb. e**, o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje.

Zákon č. **40/2004 Sb. e**, o veřejných zakázkách.

Zákon č. **148/2003 Sb. e**, o konzervaci a využívání genetických zdrojů rostlin a mikroorganismů významných pro výživu a zemědělství a o změně zákona č. **368/1992 Sb. e**, o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o genetických zdrojích rostlin a mikroorganismů).

Zákon č. **130/2002 Sb. e**, o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **320/2001 Sb. e**, o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **257/2001 Sb. e**, o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Zákon č. **143/2001 Sb. e**, o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže).

Zákon č. **250/2000 Sb. e**, o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **219/2000 Sb. e**, o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **218/2000 Sb. e**, o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **207/2000 Sb. e**, o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. **527/1990 Sb. e**, o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **121/2000 Sb. e**, o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Zákon č. **111/1998 Sb. ČR e**, o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **273/1996 Sb. ČR e**, o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, ve znění zákona č. **187/1999 Sb. ČR e**

Zákon č. **89/1995 Sb. ČR e**, o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **586/1992 Sb. e**, o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **357/1992 Sb. e**, o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **338/1992 Sb. e**, o dani z nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **552/1991 Sb. e**, o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **283/1992 Sb. e**, o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. **220/2000 Sb. e**

Zákon č. **119/1992 Sb. e**, o cestovních náhradách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **1/1992 Sb. e**, o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **563/1991 Sb. e**, o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **513/1991 Sb. e**, obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **455/1991 Sb. e**, o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **328/1991 Sb. e**, o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **527/1990 Sb. e**, o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **2/1969 Sb. e**, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **71/1967 Sb. e**, o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. **65/1965 Sb. e**, zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. **462/2002 Sb. e**, o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů, ve znění nařízení vlády č. **28/2003 Sb. e**

Nařízení vlády č. **461/2002 Sb. e**, o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.

Nařízení vlády č. **267/2002 Sb. e**, o informačním systému výzkumu a vývoje.

Vyhláška č. **199/2001 Sb. e**, o povolení obecné výjimky ze zákazu dohod narušujících soutěž podle § 3 **u** odst. 1 zákona č. **143/2001 Sb. e**, o ochraně hospodářské soutěže, pro určité druhy dohod o výzkumu a vývoji.

Vyhláška č. **200/2001 Sb. e**, o povolení obecné výjimky ze zákazu dohod narušujících soutěž podle § 3 **u** odst. 1 a § 4 **u** odst. 1 zákona č. **143/2001 Sb. e**, o ochraně hospodářské soutěže, pro určité druhy dohod o poskytování technologií.

1. 2. Usnesení vlády České republiky

Usnesení vlády ze dne 7. dubna 2003 č. 331 k návrhu věcného záměru zákona o veřejných výzkumných institucích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o veřejných výzkumných institucích).

Usnesení vlády ze dne 17. dubna 2002 č. 400 o postupu přípravy nové právní úpravy státních příspěvkových organizací zabývajících se výzkumem a vývojem.

Usnesení vlády ze dne 12. září 2001 č. 900 o změně postupu přípravy návrhu zákona zabývajících se veřejnými výzkumnými institucemi.

Usnesení vlády ze dne 10. května 2000 č. 460 o organizačním zajištění výkonu státní správy ve výzkumu a vývoji v návrhu zákona o výzkumu a vývoji a v návrhu zákona o veřejných výzkumných institucích a o postupu přípravy těchto návrhů zákonů.

Usnesení vlády ze dne 5. ledna 2000 č. 16 o Národní politice výzkumu a vývoje České republiky.

Usnesení vlády ze dne 5. června 1999 č. 563 o Analýze dosavadního vývoje a stavu výzkumu a vývoje v České republice a jejich srovnání se zahraničím.

1. 3. Dokumenty Evropských společenství vztahující se k předmětu úpravy

Smlouva o založení Evropského společenství ze dne 25. března 1957 (ve znění pozdějších smluv).

Informace Komise o rámcovém vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj, Úřední věstník C 045 ze dne 17. února 1996, (Celex: 396Y0217 (01), ve znění Sdělení Komise, které pozměňuje rámcové vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj, Úřední věstník C 048 ze dne 13. února 1998, (Celex: 31998Y0213 (01), ve znění Sdělení Komise o prodloužení Rámce Společenství státních podpor pro výzkum a vývoj, (Celex: 52002XC0508/02).

Memorandum o porozumění mezi Českou republikou a Evropskými společenstvími o přidružení České republiky k 6. rámcovému programu Evropského společenství pro výzkum, technický rozvoj a demonstrační činnosti přispívajícímu k vytvoření Evropského výzkumného prostoru a inovacím (2002 - 2006) a Šestému rámcovému programu Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) pro jaderný výzkum a výcvikové činnosti také přispívajícímu k vytvoření Evropského výzkumného prostoru (2002 - 2006).

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1513/2002/ES ze dne 27. června 2002 o přijetí 6. rámcového programu Evropských společenství v oblasti výzkumu, technologického rozvoje a demonstrací přispívající k budování Evropského výzkumného prostoru a inovacím (2002 - 2006), Úřední věstník L 232 ze dne 29. srpna 2002, (Celex: 32002D1513).

Směrnice Komise 80/723/EHS ze dne 25. června 1980 o zprůhlednění finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky, (CELEX: 31980L0723), ve znění směrnice Komise 85/413/EHS ze dne 24. července 1985 (CELEX: 31985L0413), směrnice Komise 93/84/EHS ze dne 30. září 1993 (CELEX: 31993L0084) a směrnice Komise 2000/52/ES ze dne 26. července 2000 (CELEX: 32000L0052).

2. Zhodnocení platného právního stavu

Na základě usnesení vlády ze dne 12. září 2001 č. 900 byla zpracována obsáhlá právní analýza možných variant řešení problematiky veřejných výzkumných institucí v České republice. Analýzu zpracovala Vysoká škola ekonomická v Praze za účasti předních odborníků z vysokých škol, ústavů Akademie věd České republiky a dalších institucí.

Byly podrobně popsány všechny právní formy subjektů zabývajících se výzkumem a vývojem v České republice, analyzovány otázky vlastnictví majetku, předpokladů a omezujících podmínek pro vzájemnou spolupráci různých typů právnických osob. Dále byly posouzeny nároky vyplývající z postupného začleňování České republiky do Evropské unie a popsány hlavní právní formy v oblasti výzkumu a vývoje v Evropské unii, včetně specifických otázek komunitárního práva. Podrobněji byla posuzována otázka, zda zavést jedinou právní formu výzkumné instituce nebo zachovat jejich pluralitu. V analýze byla rovněž posouzena specifika výzkumu a vývoje a důsledky pro finanční hospodaření,

vlastnictví majetku, práv k dosaženým výsledkům a otázky ochrany hospodářské soutěže, zejména s ohledem na právní aspekty postavení příspěvkových organizací.

Omezení vyplývající z dosavadní právní úpravy:

- a) Mezi právními osobami v členských zemích Evropské unie nemá příspěvková organizace analogický protějšek, neboť její právní subjektivita je omezena tím, že nevlastní majetek a není schopna ručit za své závazky. To může být překážkou v přímé spolupráci se zahraničními vědeckými institucemi, ale zejména v účasti v konsorciích při řešení projektů rámcových programů Evropské unie a jiných aktivitách Evropského výzkumného prostoru. V konečném důsledku se tak snižuje návratnost prostředků vložených Českou republikou do těchto aktivit (v zahraničí jde obvykle buď o samostatnou právní osobu se všemi s tím souvisejícími právy a povinnostmi, včetně vztahu k majetku, nebo o organizační složku příslušného státu).
- b) Podle zákona č. **219/2000 Sb. e**, o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, nelze změnit strukturu státních příspěvkových organizací (s výjimkou jejich zrušení), tzn. státní příspěvkové organizace nelze slučovat, rozdělovat, zřizovat nové ani je jinak měnit, pokud to nestanoví zvláštní právní předpis (např. zákon č. **283/1992 Sb. e**, o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. **220/2000 Sb. e**). Zřizovatel je však oprávněn státní příspěvkovou organizaci zrušit podle příslušných ustanovení rozpočtových pravidel bez ohledu na výsledky výzkumu a vývoje.
- c) Příspěvkové organizace byly zřízeny, aby především plnily úkoly v oboru působnosti zřizovatele; nyní je však jejich hlavní činností činnost vymezená zvláštním zákonem jejich zřizovatelé (popř. činnost vymezená jím, pokud byly zřízeny zvláštním zákonem). To ztěžuje jejich spolupráci s jinými právními osobami, zejména s vysokými školami a s podnikatelským sektorem, a brání rozvoji výzkumu a vývoje a uplatňování jeho výsledků.
- d) Stávající pravidla pro příspěvkové organizace a dotační pravidla umožňují ekonomický dohled zřizovatele (využití investičních, neinvestičních, mzdových a jiných prostředků), ale nikoliv veřejnou kontrolu nakládání s nestátními (neveřejnými) finančními prostředky, které by měly v budoucnu tvořit značnou část rozpočtu výzkumných institucí. Průhlednost nakládání s veřejnými i neveřejnými prostředky je jedním ze základních předpokladů pro účast soukromých investorů na financování výzkumu.
- e) Příspěvkové organizace jsou výrazněji omezeny ve své samostatnosti při rozhodování o zaměření své činnosti oproti ostatním právními osobám ve výzkumu a vývoji včetně veřejných vysokých škol. Vnitřní uspořádání orgánů příspěvkové organizace svou obecnou neurčitostí spíše vystihuje potřeby různorodých subjektů státní či veřejné správy, ale neodpovídá specifickým potřebám výzkumu a vývoje.

3. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy

Veřejná výzkumná instituce je vhodnou variantou zejména pro přeměnu (transformaci) části resortních výzkumných ústavů, které v současné době mají formu státních příspěvkových organizací. Příspěvková organizace byla koncipována jako univerzální forma pro státní, později veřejnoprávní zřizovatele, a to v zásadě pro všechny oblasti (vzdělávání, kultura, zdravotnictví, sociální věci apod.). Proto nemůže být tato forma změnou dosavadních právních předpisů upravena podrobněji a je tak omezena v řadě práv a povinností. Veřejná výzkumná instituce bude naopak účelovou formou dovolující podrobnější právní úpravu pro specifickou oblast výzkumu a vývoje. Návrh zákona stanovuje obecné podmínky pro vznik a zánik veřejné výzkumné instituce, kde klíčovou roli hraje její zřizovatel, a v přechodných ustanoveních stanovuje datum, ke kterému ze stávající příspěvkové organizace zabývající se výzkumem změní (transformují) na veřejné výzkumné instituce. Příspěvkové organizace, na které se vztahují přechodná ustanovení zákona, jsou uvedeny v příloze zákona.

Cílem navrhované úpravy není převést na právní formu veřejné výzkumné instituce všechny resortní výzkumné ústavy. Příspěvkové organizace s malým podílem činnosti ve výzkumu a vývoji

a některé příspěvkové organizace provádějící výzkum zadávaný převážně formou veřejných zakázek (výsledky jsou určeny jen pro potřeby poskytovatele), nebyly do návrhu zákona, resp. přílohy č. 1, zahrnuty.

Výzkumné ústavy, které mají v současnosti formu organizační složky České republiky, nemohou být převedeny na veřejné výzkumné instituce podle navrhovaného zákona, neboť nemají právní subjektivitu. Změnit právní postavení těchto výzkumných institucí je možné za předpokladu, že organizační složka České republiky bude zrušena a zřizovatel na jejím základě zřídí jinou osobu s právní subjektivitou. Navrhovaný zákon umožní zřídit tuto novou právnickou osobu jako veřejnou výzkumnou instituci.

Zvláštnosti transformace ústavů Akademie věd České republiky jsou řešeny v současné navrhované novele zákona č. **283/1992 Sb. e**, o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. **220/2000 Sb. e**, kde bude zároveň upraveno právní postavení Akademie věd České republiky a jejich ústavů. Obecně však budou pro transformaci ústavů Akademie platit všechny podmínky stanovené pro veřejné výzkumné organizace.

4. Nezbytnost navrhované právní úpravy

Výsledkem výše uvedené právní analýzy je závěr, že současná převládající forma příspěvkové organizace není pro výzkum a vývoj z dlouhodobého hlediska vhodná. Doporučuje se proto zavést pro oblast výzkumu a vývoje novou právní formu - veřejnou výzkumnou instituci s plnou právní subjektivitou, včetně vlastního majetku se stanovením podmínek pro nakládání s tímto majetkem, při zachování plurality právních forem výzkumných institucí.

Některá z omezení uvedených v předchozí části by bylo možné samostatně řešit změnou příslušných právních předpisů. Vedle řady dalších možností (např. opakování pokusů o zavedení obecného typu veřejnoprávní instituce, ale i výraznější úprava obchodního zákoníku podle modelu některých německých výzkumných organizací aj.) byla zvažována zejména výraznější novela zákona č. **218/2000 Sb. e** a zákona č. **219/2000 Sb. e**. Tato změna by však znamenala úpravu vzniku, slučování a zániku příspěvkových organizací ve výzkumu a vývoji, zavedení a vymezení působnosti jejich orgánů, podstatné změny v pravidlech jejich hospodaření atd. spojené se zavedením rozsáhlého kontrolního aparátu vynucujícího dodržování stanovených pravidel. Po provedení všech změn by se však již fakticky jednalo o právnickou osobu jiného druhu. Proto vláda svým usnesením ze dne 17. dubna 2002 č. 400 po řadě předchozích jednání schválila způsob řešení formou veřejných výzkumných institucí a uložila připravit návrh věcného záměru zákona. Věcný záměr zákona schválila vláda dne 7. dubna 2003 svým usnesením č. 331.

Závazek předložit návrh zákona o veřejných výzkumných institucích vyplývá nejen z výše citovaných usnesení vlády a požadavků Evropské unie, ale byl formulován i v usnesení Poslanecké sněmovny ze dne 4. července 2001 č. 1663, kde Poslanecká sněmovna připomněla vládě její opakovaný slib (formulovaný mj. v Národní politice výzkumu a vývoje České republiky, předložené v rámci negociačních jednání Evropské unii) dokončit transformaci příspěvkových organizací výzkumu a vývoje na veřejné výzkumné instituce na obdobných principech jako u veřejných vysokých škol.

V souvislosti se zavedením nové organizačně-právní formy do právního řádu České republiky je nezbytné změnit některé související právní předpisy. Vzhledem k rozsahu těchto změn vláda uložila zpracovat je formou samostatného zákona.

5. Soulad navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Zákon je v plném souladu s ústavním pořádkem České republiky.

6. Soulad navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, slučitelnost s právními akty ES

V primárním komunitárním právu Evropských společenství je výzkum a vývoj upraven v Hlavě XVIII (Výzkum a technologický rozvoj) Smlouvy o založení Evropského společenství ze dne 25. března 1957 (ve znění po přijetí Amsterodamské smlouvy) (čl. 163 až 173), vztahují se na něj však i obecná ustanovení o veřejných podporách. Tato ustanovení nepředpokládají sblížení legislativy členských zemí, pouze stanoví, že Společenství a členské státy koordinují svou činnost ve výzkumu a vývoji tak, aby zajišťovaly vzájemnou provázanost svých národních politik a politiky Společenství (čl. 165). Proto také Národní politika výzkumu a vývoje České republiky (schválená usnesením vlády ze dne 5. ledna 2000 č. 16) v části V. 2. 1. stanovila jako jeden ze svých cílů dokončit transformaci státních organizací zabývajících se výzkumem na veřejné výzkumné instituce, a to na stejných principech, jako proběhla transformace vysokých škol.

Evropská komise v kapitole 17 Věda a výzkum „Pravidelné hodnotící zprávy za rok 2000 Evropské komise o pokroku České republiky v procesu přistoupení“ konstatovala, že Národní politika výzkumu a vývoje České republiky je v souladu s legislativou Evropských společenství a požaduje jednak zvýšení finanční podpory vědy a výzkumu státem a jednak, aby „Legislativa týkající se veřejných výzkumných institucí specifikovala právní statut těchto institucí a regulovala jejich zřizování a likvidaci“. Tato legislativa by se podle Evropské komise měla týkat i organizací zcela či částečně financovaných ze státního rozpočtu.

Tendence dlouhodobého strategického usměrňování výzkumu a vývoje a orientace na integrované projekty jsou dalšími důvody pro zavedení takové právní formy výzkumných institucí, která bude otevřená pro vnitrostátní i mezinárodní spolupráci.

Z hlediska adresátů koordinované vědeckovýzkumné politiky Evropských společenství platí nediskriminační přístup bez ohledu na právní formu výzkumné instituce, a to za podmínek, že jejich výzkumné aktivity jsou z hlediska cílů zakládací smlouvy Evropských společenství nezbytné a jejich úsilí směřuje k dosažení vysoké úrovně v oblasti výzkumu a vývoje. Právo Evropských společenství zároveň však umožňuje, aby členské státy přiznaly zvláštní nebo výlučná práva veřejným ústavům, podnikům a zařízením. Zásadou rovného zacházení jsou ovládána pravidla účasti jednotlivých subjektů na financování výzkumu v rámci programů stanovících vědecké a technologické cíle Evropské unie. Tyto subjekty - ať již byly zřízeny na základě komunitárního, či vnitrostátního práva - musí mít plnou právní subjektivitu.

V dokumentu Informace Komise o Rámcovém vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj (396Y217 (01), Úřední věstník C 045 ze dne 17. února 1996, ve znění Sdělení Komise, které pozměňuje rámcové vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj (31998Y0213 (01), Úřední věstník C 048 ze dne 13. února 1998, zaujímá Evropská komise k podpoře výzkumu a vývoje příznivé stanovisko, neboť pravděpodobnost narušení podmínek trhu je malá. Vzhledem k ustanovení článku 92 Smlouvy o založení Evropského společenství vychází Komise z blízkosti konkrétního výzkumu nebo vývoje k trhu (čím bližší trhu, tím rušivější je efekt veřejných podpor). Za účelem určení blízkosti trhu a výše povolené podpory se rozlišují kategorie základní výzkum, průmyslový výzkum a předem oprávněná vývojová činnost (obdobně jsou tyto kategorie stanoveny v zákoně o podpoře výzkumu a vývoje. Dalším kritériem pro uplatnění článku 92 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství je však i typ příjemce veřejné podpory a způsob poskytování výsledků výzkumu a vývoje podnikům Společenství. To znamená, že se tento článek nevztahuje na veřejné financování činností výzkumu a vývoje prováděného veřejnými neziskovými vysokými školami nebo výzkumnými ústavy nebo na případy, kdy jsou výsledky veřejně financovaných projektů poskytnuty podnikům nediskriminačním způsobem. Současně se však požaduje co nejvyšší stupeň transparentnosti.

Obdobně této úpravě přiznává navrhovaná úprava některé výhody nově zaváděnému typu právnické osoby - veřejné výzkumné instituci (přístup k institucionální podpoře výzkumu z veřejných prostředků, některá daňová zvýhodnění), návrh zákona však plně respektuje komunitární pravidla pro poskytování veřejné podpory, podle kterých veřejná podpora výzkumu a vývoje není předmětem žádné výjimky (článek 87 Smlouvy o založení Evropských společenství, článek 64 Evropské dohody mezi Evropskými společenstvími a Českou republikou a Rozhodnutí Rady přidružení mezi Evropskými společenstvími a Českou republikou ze dne 24. června 1998 č. 1/98 o přijetí prováděcích pravidel pro uplatnění ustanovení o státní podpoře). Na podpory poskytované veřejným výzkumným institucím se tedy vztahuje zákon č. **215/2004 Sb. e**, o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje, stejně jako zákon o podpoře výzkumu a vývoje, který upravuje mj.

i podmínky zveřejnění informací o výzkumu a vývoji podporovaného z veřejných prostředků (požadavek transparentnosti), a zákon o veřejných zakázkách ad.

Směrnici Komise 80/723/EHS (ve znění Směrnice Komise 2000/52/ES) návrh zákona o veřejných výzkumných institucích vyhovuje, neboť je z něho zřejmé např., že veřejné prostředky budou veřejným výzkumným institucím zpřístupňovány přímo orgány veřejné moci (v souladu s dalšími právními předpisy ČR upravujícími tuto oblast), použití veřejných prostředků je jednoznačně dáno jak navrhovaným zákonem, tak dalšími předpisy ČR, na které zákon odkazuje, finanční a organizační struktura veřejné výzkumné instituce je v návrhu stanovena jasně, včetně povinnosti vést oddělenou evidenci nákladů a příjmů spojených s různými činnostmi a určením metod stanovení nákladů a příjmů a povinnosti zveřejňovat výroční zprávu o činnosti a hospodaření veřejné výzkumné instituce se stanovením jejích povinných náležitostí. Uvedená směrnice rovněž mj. uvádí, že požadavky transparentnosti uvedené v čl. 1 odst. 1 a 2 neplatí pro finanční vztahy mezi orgány veřejné moci a veřejnými podniky v oblasti služeb, u nichž se nepředpokládá, že by jejich výkon podstatnějším způsobem ovlivnil obchod mezi členskými zeměmi; a dále se rovněž nevztahují na vztahy s veřejnými podniky, jejichž celkový roční čistý obrat nedosahuje 40 mil. EUR, popř. podniky, které získaly podporu na základě otevřeného, průhledného a nediskriminačního postupu (viz podmínky pro poskytnutí podpory výzkumu a vývoje stanovené zákonem o podpoře výzkumu a vývoje, které mj. zajišťují rovné postavení všech účastníků soutěže o veřejné prostředky na výzkum a ukládají rovněž informační povinnosti příjemcům podpory).

Ve všech oblastech úprav je návrh zákona plně slučitelný s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, a rovněž s uvedenými právními akty Evropských společenství.

7. Předpokládaný hospodářský a finanční dosah navrhované právní úpravy na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty

Veškeré správní úkony související se vznikem a zánikem veřejných výzkumných institucí bude zabezpečovat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jako ústřední správní úřad odpovědný za výzkum a vývoj v rámci předpokládaného nárůstu počtu zaměstnanců v souvislosti s novými působnostmi stanovenými zákonem o podpoře výzkumu a vývoje.

Podle podkladů poskytnutých jednotlivými zřizovateli budou náklady na transformaci v rámci jejich rozpočtů činit v souhrnu přibližně 3750 tis. Kč. Akademie věd České republiky předpokládá provedení celého procesu převodu pracovišť Akademie věd České republiky na veřejné výzkumné instituce v rámci rozpočtu Akademie věd České republiky bez nároků na přidělení mimořádných prostředků. Rovněž u dalších zřizovatelů se nepředpokládají zvýšené nároky na státní rozpočet, neboť prostředky na transformaci budou čerpány z rozpočtu jednotlivých zřizovatelů v rámci schválených rozpočtových výdajů na příslušné období.

Případný tlak na další zvýšení podpory výzkumu a vývoje ze státního rozpočtu (resp. z veřejných rozpočtů) není a nebude dán změnou právního postavení výzkumných institucí, ale potřebou plnit závazky České republiky vůči Evropské unii. Naopak se předpokládá, že nová právní úprava umožní výzkumným institucím lépe a efektivněji využívat finanční prostředky a získávat i jiné zdroje pro financování výzkumu a vývoje např. dosažením zisku z další činnosti, spolufinancováním ze soukromých zdrojů, uvolněním nepotřebného majetku, úspory z lepší organizace, účastí v zahraničních programech apod. Případné zvýšení požadavků na úhradu mezd v rámci podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků je omezeno poměrně striktní úpravou této oblasti právními předpisy upravujícími podporu výzkumu a vývoje z veřejných prostředků (zákon o podpoře výzkumu a vývoje a jeho prováděcí předpisy).

Navrhovaná změna zákonů upravujících daně z příjmů, daně z nemovitostí a daně dědické, darovací a z převodu nemovitostí nebude mít významný vliv na státní rozpočet ani na rozpočty veřejné. Bude-li se osvobození od daně týkat veřejné výzkumné instituce po změně právní formy příspěvkové organizace, která byla rovněž od příslušné daně osvobozena, bude dopad na státní, resp. veřejný rozpočet nulový (např. daně z pozemků a ze staveb, daně dědické a darovací, daně z převodu nemovitostí). V případě navrhované změny zákona o dani z příjmu se navrhuje snížení základu daně, které při současné výši zdanění příjmů a zohlednění počtu výzkumných ústavů a veřejných vysokých škol, může činit dopad na státní, event. veřejný rozpočet přibližně 25 až 30 milionů Kč ročně.

Zvláštní část

K § 1 u

Ustanovení vymezuje 3 hlavní okruhy úpravy zákona, z nichž první se týká obecně vzniku a zániku veřejné výzkumné instituce, druhý působnosti zřizovatele a orgánů veřejné výzkumné instituce a třetí přeměny stávajících příspěvkových organizací zabývajících se výzkumem.

K § 2 u

Zákon vymezuje v odstavci 1 veřejnou výzkumnou instituci jako nový typ právnické osoby, stanovuje předmět její hlavní činnosti, kterým je výzkum včetně zajišťování jeho infrastruktury. Výzkum a jeho infrastruktura jsou pojmy vymezené zákonem o podpoře výzkumu a vývoje, proto se v tomto zákoně znovu nevymezují, uvádí se však odkaz na příslušná ustanovení zákona o podpoře výzkumu a vývoje.

Záměrem je stanovit jako hlavní činnost pouze výzkum (včetně jeho infrastruktury) tak, jak je vymezen v příslušném právním předpise, a nikoliv vývoj. Důvodem je transparentnost činnosti a jednoznačný veřejnoprávní charakter veřejné výzkumné instituce, který bude posuzován Evropskou komisí ve vztahu k výši veřejných prostředků zejména na výzkumné záměry těchto institucí. Pokud se bude veřejná výzkumná instituce zabývat i vývojem, musí tak činit v rámci „jiné činnosti“ za podmínek stanovených tímto zákonem. Tyto podmínky byly předběžně odsouhlaseny jak Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, tak odborem kompatibility Úřadu vlády.

V odstavci 2 zákon jednoznačně vymezuje okruh možných zřizovatelů - zřizovatelem může být jednak Česká republika, za kterou budou práva a povinnosti zřizovatele vykonávat dosavadní zřizovatelé výzkumných ústavů - státních příspěvkových organizací, kterými jsou ministerstva, jiné ústřední orgány státní správy a Akademie věd České republiky, a jednak územní samosprávné celky, v jejichž působnosti rovněž existují příspěvkové organizace zabývající se výzkumem. Tento okruh zřizovatelů vychází ze schváleného věcného záměru zákona při zohlednění připomínek Legislativní rady vlády tak, jak zpracování zákona uložila vláda svým usnesením ze dne 7. dubna 2003 č. 331.

V odstavci 3 se stanovuje povinnost souladu s právními předpisy upravujícími veřejnou podporu, a to jak s předpisy České republiky, tak předpisy Evropských společenství.

V odstavci 4 se stanovuje, že informace o výsledcích veřejné výzkumné instituce jsou veřejnosti dostupné, neboť tyto skutečnosti jsou podstatné při posuzování oprávněnosti poskytování veřejné podpory tzv. veřejnoprávními subjekty. Za veřejnou dostupnost výsledků se nepovažuje jejich poskytování zdarma či zveřejnění jejich podstaty (know-how), ale poskytnutí informací o dosažení těchto výsledků veřejnosti a jejich zpřístupnění všem zájemcům za rovných podmínek. Kromě povinnosti zveřejnění ve výroční zprávě veřejné výzkumné instituce stanovené tímto zákonem jsou obecné podmínky pro zveřejnění informací o výsledcích výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků stanoveny zákonem o podpoře výzkumu a vývoje. Výjimkou jsou výsledky, u nichž je zveřejnění omezeno nebo zakázáno jinými právními předpisy (např. utajované skutečnosti).

Odstavec 5 stanovuje povinnost uvést typ právní formy v názvu instituce tak, aby pro třetí osoby bylo zřejmé její právní postavení a nemohlo dojít k záměně s jinými subjekty, což je důležité pro všechny účastníky závazkových vztahů.

V odstavci 6 se vymezuje právní režim pro závazkové vztahy mezi veřejnými výzkumnými institucemi a dalšími subjekty, které nejsou výslovně upraveny tímto zákonem. Účelem je zamezit pochybnostem při užití příslušného právního předpisu.

K § 3 u

Odstavec 1 vymezuje okamžik zřízení veřejné výzkumné instituce, kterým je vydání zřizovací listiny. Důvodem je vazba na další části zákona, které upravují některé vztahy a skutečnosti vznikající v době mezi zřízením a vznikem veřejné výzkumné instituce.

V odstavci 2 zákon stanovuje povinné náležitosti zřizovací listiny, kterými je kromě identifikačních údajů zejména stanovení účelu a předmětu hlavní činnosti, popřípadě činností, které nejsou výzkumem, a vymezení majetku, včetně závazků k tomuto majetku se vztahujících. Zároveň se upřesňuje, kdy se majetek a závazky převádějí (rozdělení veřejných výzkumných institucí). Zřizovací listina rovněž obsahuje určení zaměstnanců veřejné výzkumné instituce, kteří se stanou zaměstnanci veřejné výzkumné instituce vzniklé rozdělením. Účelem navrhovaného ustanovení je přesné vymezení závazků vyplývajících z pracovněprávních vztahů.

Ve zřizovací listině bude uveden pouze popis základní organizační struktury veřejné výzkumné instituce, bližší specifikace bude uvedena ve vnitřním předpisu veřejné výzkumné instituce, neboť např. vznik nebo zánik jednotlivých vědeckých oddělení by neměl být důvodem ke změně zřizovací listiny.

V odstavci 3 se stanovuje povinnost označit nemovitosti pro účely zápisu v katastru nemovitostí.

K § 4 u

Zákon v této části přesně stanovuje, kdy vznikne veřejná výzkumná instituce jako nová právnická osoba. Obdobně jako u existujících právnických osob dojde ke vzniku veřejné výzkumné instituce zápisem do zákonem stanoveného rejstříku přístupného veřejnosti. Zároveň se stanovuje právo zřizovatele určit den zápisu a povinnost předložit zřizovací listinu.

K § 5 u

Ustanovení upravuje, že z jednání bude v době od zřízení do vzniku veřejné výzkumné instituce zavázán zřizovatel, který bude jménem veřejné výzkumné instituce jednat. V době od vzniku veřejné výzkumné instituce do ustavení ředitele na základě výběrového řízení bude jménem veřejné výzkumné instituce jednat osoba pověřená zřizovatelem řízením veřejné výzkumné instituce. Ustanovením o přechodu práv a závazků vznikem veřejné výzkumné instituce vzniklých z jednání zřizovatele na veřejnou výzkumnou instituci dnem jejího vzniku jsou chráněni všichni účastníci takto vzniklých právních vztahů.

K § 6 u

Ustanovení podrobně upravuje odpovědnost za vedení rejstříku veřejných výzkumných institucí a jeho obsah, včetně jeho součástí - sbírky listin. Účinky zápisů do tohoto rejstříku se budou řídit obecným zákonem, tj. obchodním zákoníkem.

Obsah rejstříku a sbírky listiny je stanoven tak, aby zájemce, který se rozhoduje vstoupit do závazkových vztahů s veřejnou výzkumnou institucí, mohl získat informaci o všech podstatných skutečnostech týkajících se této instituce. Z tohoto důvodu jsou součástí rejstříku a sbírky listin aktualizované informace o statutárním orgánu veřejné výzkumné instituce nebo činnosti veřejné výzkumné instituce, ale i údaje o hospodaření nebo o prohlášení konkursu na majetek veřejné výzkumné instituce, vstup do likvidace apod. Na rozdíl od Obchodního rejstříku se nevyžadují dvě vyhotovení vkládaných listin, neboť ty by byly nutné pouze v případě, že by byl veden paralelně ještě samostatný správní spis.

K § 7 u

Zákon upravuje řízení o zápisu do rejstříku veřejných výzkumných institucí, tj. postup a podmínky pro předložení zřizovací listiny nebo jejich změn a návrhu na zápis do rejstříku veřejných výzkumných

institucí. Kompetence v této oblasti zákon stanovuje Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, které je podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje ústředním správním úřadem odpovědným za výzkum a vývoj. Pro zamezení pochybností se v procesních otázkách, které nejsou upraveny tímto zákonem, odkazuje na správní řád.

Stanovení důvodů pro zamítnutí návrhu je opatřením proti neopodstatněnému zamítání návrhu na zápis, neboť každému návrhu, který splní podmínky, musí být ze zákona ve stanovené lhůtě vyhověno.

K § 8 u a 9 u

Ustanovení stanovuje obsah sbírky listin a povinnosti osob týkající se zápisu do rejstříku veřejných výzkumných institucí a postup při nesouladu údajů. Bez stanovení povinností by rejstřík veřejných výzkumných institucí nemohl plnit účel, pro který se zřizuje - poskytovat aktuální informace o veřejných výzkumných institucích, zejména třetím osobám, které hodlají uzavírat s veřejnými výzkumnými institucemi závazkové vztahy.

Dále se upravuje přístupnost údajů třetím osobám obdobně jako u Obchodního rejstříku, včetně povinnosti zveřejnění prostřednictvím veřejné informační sítě. Poplatky spojené s těmito úkony se neupravují, protože jsou stanoveny zvláštním zákonem (zákonem č. 368/1992 Sb. e, o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů).

Stanovením povinnosti Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy oznámit zápis veřejné výzkumné instituce do rejstříku veřejných výzkumných institucí, stejně jako jeho změny či výmaz příslušným daňovým orgánům, orgánu vykonávajícímu státní statistickou službu (tj. Českému statistickému úřadu) i živnostenským úřadům v zákonem stanovené lhůtě jsou zajištěny informace nezbytné pro činnost těchto orgánů v obdobném rozsahu jako např. informace předávané rejstříkovými soudy.

K § 10 u

Zákon stanovuje způsoby zrušení veřejné výzkumné instituce bez likvidace a s likvidací, principy jsou stanoveny obdobně jako v obchodním zákoníku, popřípadě se na obecnou úpravu odkazuje.

K § 11 u

Zákon upravuje podmínky při zrušení veřejné výzkumné instituce bez likvidace, postup a povinnosti zřizovatele, včetně přechodu práv a povinností, majetku a závazků tak, aby byly chráněny zájmy třetích osob. Upravuje se i postup v případě sloučení nebo splynutí dvou veřejných výzkumných institucí zřízených různými zřizovateli.

K § 12 u

Zákon upravuje postup při zrušení veřejné výzkumné instituce s likvidací obdobně jako obchodní zákoník s několika výjimkami, které vyplývají ze zvláštností zaváděné právnické osoby a zejména z jejího veřejnoprávního charakteru.

K § 13 u

Zrušení veřejné výzkumné instituce z rozhodnutí soudu je tímto zákonem upraveno podobně jako zrušení obchodní společnosti podle obchodního zákoníku. Protože je nezbytné, aby se zřizovatel v případě soudem nařízené likvidace o této skutečnosti dozvěděl, stanovuje se, že zřizovatel je účastníkem řízení. Aby prostředky z veřejných zdrojů poskytnuté veřejné výzkumné instituci na výzkum a vývoj a její majetek sloužící výzkumu a vývoji nebyl zbytečně konkursem vyveden z oblasti výzkumu

a vývoje, je soud povinen stanovit lhůtu k odstranění příčin zrušení veřejné výzkumné instituce, je-li takové odstranění možné.

K § 14 u

Ustanovení přesně specifikuje okamžik zániku veřejné výzkumné instituce a povinnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy při provedení výmazu.

K § 15 u

Působnost zřizovatele je vymezena tak, že na jedné straně nedovoluje přímé zasahování do činnosti veřejné výzkumné instituce, ale ve spojení s působností dozorčí rady, která je mimo jiné i kontrolním nástrojem zřizovatele, umožňuje zřizovateli dostatečnou kontrolu nad majetkem, který do veřejné výzkumné instituce vložil, a nad dodržáním účelu, ke kterému ji zřídil.

Z tohoto důvodu se přímá působnost zřizovatele soustřeďuje bezprostředně na zřizovací funkce a nakládání s majetkem. Některé majetkové úkony jsou bez souhlasu zřizovatele, popřípadě též dozorčí rady, neplatné.

Vliv na činnost veřejné výzkumné instituce může zřizovatel uplatnit zejména cestou jmenování ředitele a členů dozorčí rady, včetně stanovení mzdy, resp. odměny. Na stanovení mzdy ředitele se vztahuje zákon č. 1/1992 Sb. e, o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů.

K § 16 u

Ustanovení vyjmenovává orgány veřejné instituce a stanovuje jejich společné znaky, jako jsou například způsob úhrady nákladů na jejich činnost, způsob rozhodování kolektivních orgánů veřejné výzkumné instituce nebo neslučitelnost členství ve stanovených orgánech téže veřejné výzkumné instituce.

Ustanovení § 16 u a následujících § 17 u až 19 u vytváří rámec pro jednotný způsob řízení veřejných výzkumných institucí a vyvážením působností jednotlivých orgánů zajišťuje na jedné straně samosprávné řízení veřejné výzkumné instituce a vliv odborné veřejnosti, na druhé straně chrání oprávněné zájmy zřizovatele a poskytovatelů. Zejména je zajištěna ochrana vloženého majetku tak, aby pod veřejnou kontrolou sloužil k činnostem, pro jejichž zajištění jej do veřejné výzkumné instituce zřizovatel vložil.

Ustanovení o způsobu úhrady nákladů na činnost orgánů veřejné výzkumné instituce z prostředků této instituce je v souladu se zákonem o podpoře výzkumu a vývoje, resp. s jeho prováděcími předpisy, které mj. stanovují, jaké náklady lze uznat v rámci poskytnuté podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků. Tato úprava je v souladu s Informací Komise o rámcovém vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj (396Y0217 (01)), ve znění Sdělení Komise, které pozměňuje rámcové vymezení Společenství státních příspěvků na výzkum a vývoj (31998Y0213 (01)).

K § 17 u

Působnost ředitele veřejné výzkumné instituce je vymezena tak, aby ředitel jednal samostatně v operativních věcech veřejné výzkumné instituce. Vybrané problémy, které se dotýkají hospodaření, rozpočtu nebo vnitřních předpisů, však musí řešit s dalším orgánem veřejné výzkumné instituce - s radou instituce. Tím je zajištěn stálý dohled samosprávného orgánu veřejné instituce na její chod a jeho určující vliv na vytváření dlouhodobých koncepcí a směrů rozvoje, ale současně není omezena pravomoc ředitele při jejím řízení.

Způsob jmenování a odvolání ředitele je rozdělen tak, aby byla respektována odpovědnost zřizovatele, který převádí na veřejnou výzkumnou instituci majetek, a současně vliv rady instituce. Současně se řeší situace, kdy ředitel není z nějakého důvodu jmenován. Ustanovení § 17 **u** vytváří jasný rámec pro tuto situaci.

Rozdělení procesu ustavení ředitele mezi radu instituce (návrh) a zřizovatele (jmenování) je vedle činnosti dozorčí rady a zveřejňování výročních zpráv dalším projevem zajištění potřebné kontroly veřejné výzkumné instituce veřejností.

Ředitel a rada instituce se přímo podílejí na řízení a jejich působnosti se vzájemně doplňují. Tato provázanost kompetencí a zodpovědnosti je posílena tím, že ředitel může být členem rady instituce, jejíž zasedání může svolávat a předsedat jim. Tento model zachovává operativnost statutárního orgánu (ředitele) a zaručuje přímou vazbu na samosprávný orgán s vymezenými pravomocemi (radu instituce).

Pracovněprávní postavení ředitele se řídí zákoníkem práce, jeho mzda zákonem č. **1/1992 Sb. e**, o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů.

Podmínky způsobilosti fyzické osoby, která se může stát ředitelem, se vztahují k hospodářské činnosti, majetku a předmětu činnosti veřejné výzkumné instituce. Nejsou důvody pro to, aby takto vymezené podmínky byly ještě více zobecněny. Současně se stanovuje způsob prokázání podmínek způsobilosti tak, aby úprava odpovídala požadavkům podle § 18 **u** odst. 2 písm. e) a f) zákona o podpoře výzkumu a vývoje a nebylo proto (jak bude vyplývat z novelizace zákona o podpoře výzkumu a vývoje) nutné splnění uvedených podmínek znovu dokládat podle § 18 **u** odst. 5 písm. b) při každém podání návrhu projektu do veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji.

Důvod omezení délky funkčního období ředitele na nejvíce dvě pětiletá po sobě jdoucí funkční období vyplývá z kombinace požadavků dostatečné stabilizace managementu a současně požadavku na zachování pravidelné obměny managementu. Obdobný způsob řízení se plně osvědčil v České republice např. v soustavě pracovišť Akademie věd České republiky, na veřejných i státních vysokých školách, a proto se navrhuje i v případě veřejné výzkumné instituce.

K § 18 u

Rada instituce je koncipována tak, že v sobě slučuje prvky samosprávného vědeckého řídicího orgánu a správní rady. Samosprávný charakter rady instituce není dán pouze jejím složením, ale zejména způsobem volby jejích členů, neboť členy rady instituce volí výzkumní pracovníci veřejné výzkumné instituce.

Navržená koncepce byla zvolena proto, že ve výzkumném ústavu nelze od sebe oddělit správní funkce, které např. v akciových společnostech zajišťuje správní rada, a funkce vědecké rady výzkumných ústavů. Cílem bylo mimo jiné i sblížit způsob řízení veřejných vysokých škol a veřejných výzkumných institucí a omezit bezprostřední vliv zřizovatele na výzkumnou činnost veřejné výzkumné instituce.

Popsané kombinaci odpovídají i kompetence, uvedené v tomto ustanovení. Rada instituce a ředitel jsou dva orgány, které se přímo podílejí na řízení a proto se jejich působnosti musí vzájemně doplňovat a vyvažovat. Působnost rady instituce je zejména v oblasti dlouhodobé koncepční a vědecké činnosti (působnost ředitele směřuje do oblasti výkonné, operativní).

Zákon upravuje složení rady instituce tak, aby členové rady instituce nemohli být pouze z řad zaměstnanců veřejné výzkumné instituce. Vymezení počtu externích členů rady instituce a okruhu, ze kterých pocházejí, zajišťuje dostatečný vliv zaměstnanců na dlouhodobé směřování veřejné výzkumné instituce, ale současně umožňuje potřebnou konfrontaci s „vnějším světem“.

Požadavek přímé, rovné volby s tajným hlasováním zajistí, že při volbě členů rady instituce mají všichni výzkumní pracovníci stejné postavení.

Opakování pětiletých funkčních období není omezeno. Důvodem je nejen malý počet vědeckých pracovníků, nýbrž i úmysl umožnit využití zkušeností těch členů rady instituce, kteří se osvědčili, po delší časové období. Protože vliv rady instituce se vzhledem k její působnosti projeví až s určitým časovým zpožděním (na rozdíl od funkce ředitele), je nebezpečí zneužití této funkce k osobnímu prospěchu zanedbatelné.

V souladu s tím, že členství v radě instituce vzniká volbou, je upraven i způsob odvolání (volí i odvolávají výzkumní pracovníci). Aby nebyla ochromena činnost veřejné výzkumné instituce v případě nečinnosti rady instituce, končí po uplynutí lhůty členství všech členů rady instituce. Poté je možné zvolit novou radu instituce.

K § 19 u

Prostřednictvím dozorčí rady zajišťuje zřizovatel kontrolu nad majetkem, který převedl na veřejnou výzkumnou instituci, a nad využíváním majetku a získaných finančních prostředků k účelu, pro který byla instituce zřízena a způsobem stanoveným platnými právními předpisy. Jedná se o úkony spojené s kontrolou a dohledem, nikoliv o úkony řídicího nebo strategického charakteru. Proto je také stanoveno, že dozorčí rada je odpovědná zřizovateli.

Hlavnímu úkolu dozorčí rady odpovídá také stanovení působnosti. Zejména k úkonům ve věcech majetkových je nutný souhlas dozorčí rady. Aby byla ochrana majetku vloženého zřizovatelem zajištěna, stanovuje se výslovně, že vybrané majetkové úkony jsou bez předchozího souhlasu dozorčí rady neplatné (a s výjimkou sjednání nájemní smlouvy i bez předchozího písemného souhlasu zřizovatele).

Pro zajištění srovnatelné úrovně činnosti dozorčí rady stanovuje zákon počet členů, způsob jejich jmenování a odvolání zřizovatelem, délku funkčního období a požadavky na bezúhonnost člena. Navrhované složení členů dozorčí rady vychází z toho, že dozorčí rada nezastupuje pouze zájmy zřizovatele, ale i oprávněné zájmy dalších osob, které například poskytly veřejné výzkumné instituci finanční prostředky.

Vztah mezi dozorčí radou a ředitelem je upraven tak, že je umožněna účast ředitele na jednání dozorčí rady, povinné svolání dozorčí rady na žádost ředitele, ale dozorčí rada a ředitel si nejsou vzájemně nadřazeni. Dozorčí rada má oznamovací povinnost vůči zřizovateli v souladu s odpovědností. Jiné uspořádání by znemožnilo nezávislé řízení veřejné výzkumné instituce nebo by nezajistilo zřizovateli dostatečnou kontrolu nad veřejnou výzkumnou institucí.

K § 20 u

Ustanovení stanovuje, jaké vnitřní předpisy musí veřejná výzkumná instituce mít. Výčet není úplný, neboť nelze postihnout zákonem vnitřní situaci všech veřejných výzkumných institucí a nelze vyloučit potřebu přijmout vnitřní předpis nad rámec výčtu uvedeného v odstavci 1 písm. a) až f), stanoví-li tak jiný zákon. Uvedený výčet vytváří standardní podmínky, které musí každá veřejná výzkumná instituce splnit.

Pro zachování jednotného charakteru všech veřejných výzkumných institucí je v předchozích ustanoveních stanoven způsob schvalování jmenovaných vnitřních předpisů. Schvalování je upraveno tak, aby byl zachován samosprávný charakter veřejné výzkumné instituce. Výjimka v případě jednacího řádu dozorčí rady veřejné výzkumné instituce, který schvaluje zřizovatel a nikoliv rada veřejné výzkumné instituce, vyplývá z toho, že dozorčí rada veřejné výzkumné instituce je nástrojem zřizovatele a kontroluje jednání veřejné výzkumné instituce. Proto schvalování jednacího řádu dozorčí rady nemůže být v pravomoci veřejné výzkumné instituce.

K § 21 u

Ustanovení vymezuje prostředky, se kterými veřejná výzkumná instituce hospodaří. Stanovuje rovněž, že veřejná výzkumná instituce může provádět tzv. další činnost a jinou činnost, avšak pouze při

splnění zde stanovených podmínek pro provádění těchto činností. Stanovení podmínek pro provádění jiných než výzkumných činností je důležité nejen proto, aby zůstal zachován účel o zřízení veřejné výzkumné instituce, ale také proto, aby si veřejná výzkumná instituce udržela charakter neziskové organizace (organizace, která nebyla zřízena za účelem podnikání a dosahování zisku). Z tohoto důvodu je rovněž stanoveno, že zisk může být po úhradě ztráty z minulých období a po odvodech do fondů použit pouze k podpoře hlavní činnosti. Toto ustanovení zajišťuje také soulad s pravidly hospodářské soutěže a podmínkami pro poskytování veřejné podpory. Povinnost odděleného vedení nákladů a výnosů hlavní, další a jiné činnosti je stanovena mj. z důvodu transparentnosti, která je u veřejných podniků v rámci Evropské unie požadována a umožní sledovat jednotlivé typy činností (tzn. činností financovaných z veřejných prostředků a činností komerčních). Z hlediska ochrany hospodářské soutěže je nutný požadavek realizace hospodářských činností na základě úplných nákladů.

Rozdělení „nevýzkumných činností“ veřejné výzkumné instituce má kromě požadavku na transparentnost financování reálný základ v činnosti existujících výzkumných institucí, které mají být na veřejné výzkumné instituce přeměněny. Tyto výzkumné ústavy velmi často provádějí kromě výzkumné činnosti i činnosti další, na výzkum navazující, financované z veřejných prostředků např. formou veřejné zakázky nebo dotace. Jedná se o činnosti prováděné ve veřejném zájmu nebo potřebné pro státní správu a jejich vyčlenění z výzkumných ústavů by jejich provádění (z důvodu úzké vazby na činnost výzkumnou) znemožnilo. Zároveň se ukázalo jako nevhodné tento typ činností zahrnout mezi činnosti prováděné za účelem dosažení zisku, a to zejména z důvodu požadavku na transparentnost financování veřejnoprávních subjektů.

V odstavci 5 je stanovena povinnost veřejné výzkumné instituce ukončit další nebo jinou činnost, jakmile jsou na konci účetního období ztrátové, vychází z principů uvedených v předcházejících ustanoveních, tzn. tyto činnosti mají být prováděny pouze za účelem účinnějšího využití majetku a lidských zdrojů a nesmí ohrozit hlavní činnost veřejné výzkumné instituce. Prioritou je zachování neziskového charakteru veřejné výzkumné instituce. Z uvedených podmínek pak vyplývá i záměr předkladatelů neumožnit veřejné výzkumné instituci v rámci další nebo jiné činnosti realizaci víceletých akcí, které budou ztrátové v prvním roce (nebo letech), přestože celkově mohou být finančně vyrovnané nebo ziskové, neboť úhrada ztráty v prvních letech by mohla ohrozit hlavní činnost, ale zejména proto, že veřejná výzkumná instituce nemá být zakládána za účelem podnikání.

Výslovně se neupravují daňové otázky a kontrola hospodaření s veřejnými prostředky, neboť se řídí obecně platnou právní úpravou (např. zákon č. **218/2000 Sb. e**, o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. **320/2001 Sb. e**, o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. **552/1991 Sb. e**, o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů, zákon o podpoře výzkumu a vývoje, zákon č. **586/1992 Sb. e**, o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. **357/1992 Sb. e**, o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, atd.).

K § 22 u

Zákon požaduje sestavení vyrovnaného rozpočtu, což je podmínkou pro čerpání veřejných prostředků.

V návaznosti na ustanovení § 22 u se výčtem vymezují výnosy a náklady veřejné výzkumné instituce. Ustanovení umožňuje veřejné výzkumné instituci získávat výnosy (příjmy) nejen z hlavní činnosti, ale i z další nebo jiné činnosti. Veřejná výzkumná instituce může podle předchozích ustanovení provádět „další činnost“ (zpravidla pro svého zřizovatele), která není výzkumem, ale přesto je financována (je na ni poskytována dotace) z veřejných prostředků. Jde např. o zpracování odborných stanovisek nebo zajištění školení, jinou veřejně prospěšnou činnost apod. realizovanou v rámci plnění veřejné zakázky nebo financovanou formou dotace podle příslušných právních předpisů.

K § 23 u

Navrhuje se zavést 4 povinné fondy veřejné výzkumné instituce a umožnit převod zůstatků všech těchto fondů do následujících rozpočtových roků.

K § 24 u

Ustanovení stanovuje způsob tvorby a užití rezervního fondu. Pokud nejsou výnosy veřejné výzkumné instituce zajištěny vlastními výnosy, lze použít prostředků rezervního fondu. Zachycení použití finančních prostředků z rezervního fondu se realizuje prostřednictvím výnosů, proti kterým budou vynaloženy náklady. Nevyužité prostředky se převedou zpět do rezervního fondu před zpracováním roční účetní závěrky. V opačné případě by došlo ke zkreslení hospodářského výsledku a porušení principu věcné a časové souslednosti nákladů a výnosů s účetním obdobím (akruální princip) při jeho vyčíslení.

Zdrojem rezervního fondu i fondu reprodukce je přiděl finančních prostředků ze zisku. Kompetence k rozhodování o rozdělení zisku do těchto dvou fondů vychází z nastavení kompetencí orgánů veřejné výzkumné instituce v oblasti rozpočtu a jejich změn, tzn. schvaluje je rada instituce na návrh ředitele. Použití rezervního fondu k úhradě potřeb nezajištěných výnosy se bude zahrnovat do výnosů veřejné výzkumné instituce. Nespotřebovaná část prostředků se vrátí do rezervního fondu před zpracováním roční závěrky.

K § 25 u

Fond reprodukce je peněžní fond určený ke shromáždění prostředků na obnovu a pořízení majetku. Stanovuje se způsob jeho tvorby, který je - vedle přidělu ze zisku z hlavní, další a jiné činnosti - vázán zejména na finanční prostředky přímo související s majetkem (odpisy, výnosy z prodeje majetku, dotace z veřejných prostředků a dary poskytnuté za účelem pořízení a technického zhodnocení majetku apod.). Fond také umožňuje přijímání prostředků poskytnutých jinými osobami pro pořízení dlouhodobého majetku (sdružené investice) na základě smlouvy o sdružení prostředků a poskytování prostředků jiným osobám pro pořízení dlouhodobého majetku (sdružené investice) na základě smlouvy o sdružení prostředků.

K § 26 u

Ustanovení umožňuje převést omezený objem účelově určených finančních prostředků poskytnutých na řešení výzkumného projektu nebo výzkumného záměru nebo na jinou činnost, nespotebovaných v daném kalendářním roce, do fondu účelově určených prostředků a efektivně je využít v roce následujícím. Cílem opatření je zabránit tomu, aby přidělené prostředky, které z nepředvídaných důvodů (odložená zahraniční služební cesta, přesunutí dosud neuskutečněné aktivity na následující kalendářní rok, nedodržení termínu dodávky objednaného zboží nebo zařízení apod.) nebylo možné v daném roce použít v souladu s jejich určením, byly ke konci roku nehospodárně utráceny. Přesun nevyužité podpory je vázán na písemné oznámení poskytovateli. Tím se zamezí nekontrolovatelným přesunům podpory v rozporu s účelem, na který byla poskytnuta. Zůstává zachován charakter podpory, neboť prostředky musí být použity k účelu, na který byly původně poskytnuty.

K § 27 u

Účel sociálního fondu je obdobný fondu kulturních a sociálních potřeb. Plnění fondu je povinné a je stanoven objem vkládaných finančních prostředků a jejich zdroj. Důvodem, proč se užití ponechává na vnitřním předpisu veřejné výzkumné instituce, je závislost na podmínkách veřejné výzkumné instituce a potřebách jejích zaměstnanců.

K § 28 u

Vlastnictví majetku je důležitým atributem, kterým se veřejná výzkumná instituce liší od státní příspěvkové organizace, která má pouze příslušnost hospodařit s majetkem, a od příspěvkové organizace územního samosprávného celku, která má majetek pouze ve správě.

Úprava vychází ze zásady, že veškerý hmotný a nehmotný majetek veřejné výzkumné instituce musí sloužit především výzkumu, popřípadě další nebo jiné činnosti. Toto ustanovení upravuje způsob převedení majetku, popřípadě i závazků týkajících se tohoto majetku, na veřejnou výzkumnou instituci, včetně časových lhůt (bez zbytečné prodlevy). Ustanovení omezuje převedení závazků na případy, kdy se závazky váží k vkládanému majetku a navíc se omezuje jejich poměrná výše vzhledem k hodnotě vkládaného majetku. Důvodem je, aby zřizovatel nemohl zřídít veřejnou výzkumnou instituci se závazky, které by záhy znemožnily její činnost. Toto omezení se vztahuje i na přeměnu stávajících příspěvkových organizací na veřejné výzkumné instituce (transformaci) podle § 31 **u**.

Vlastnická nebo jiná věcná práva k nemovitému majetku evidovanému v katastru nemovitostí ČR budou nabývána vkladem příslušného práva do katastru nemovitostí ČR.

Aby veřejná výzkumná instituce nemohla bez kontroly majetek převedený na ni zřizovatelem zcizit, váže se právo nakládat s majetkem na splnění některých podmínek. Kontrolu nad nakládáním s majetkem zajišťuje předepsaný souhlas zřizovatele a dozorčí rady, bez kterých jsou stanovené právní úkony neplatné (v případě sjednávání nájmu je nutný pouze souhlas dozorčí rady, nikoliv zřizovatele).

Ze stejného důvodu se v odstavci 8 stanovují veřejné výzkumné instituci přísné podmínky pro zakládání jiných právnických osob a pro vklady majetku do těchto osob.

Založení jiné právnické osoby veřejnou výzkumnou institucí za stanovených podmínek je umožněno z důvodů srovnatelnosti s obdobnými institucemi Evropské unie. Umožní se operativní sdružování s jinými výzkumnými institucemi a usnadní se realizace výsledků výzkumu dosažených veřejnou výzkumnou institucí (povinnost zachovat rovné podmínky zpřístupnění výsledků pro všechny subjekty je daná zákonem o podpoře výzkumu a vývoje a v plné míře se vztahuje i na právnické osoby založené veřejnou výzkumnou institucí).

Dalším nástrojem ochrany vloženého majetku jsou omezení pro zajišťování závazků jiných osob, zřizování zástavního práva k nemovitostem apod. uvedená v odstavci 9. Tyto úkony může veřejná výzkumná instituce provádnout pouze za stanovených podmínek a pod dohledem (se souhlasem) zřizovatele a dozorčí rady.

K § 29 **u**

Ustanovení stanovuje, jakým způsobem bude veřejná výzkumná instituce účtovat. Požadavek na důsledné účetní oddělení nákladů a výnosů z hlavní činnosti, další a jiné činnosti se vztahuje zejména k pravidlům přípustnosti veřejné podpory. Veřejná výzkumná instituce musí mimo pochybnost prokázat, že poskytovanou veřejnou podporu na výzkum, která nenarušuje tržní prostředí, neužívá k podpoře jiné činnosti, při které se pohybuje na trhu jako jiné subjekty.

Požadavek na oddělenou evidenci uznaných nákladů v rámci institucionální podpory a účelové podpory je dán zákonem o podpoře výzkumu a vývoje a musí jej dodržovat každá osoba, která tuto podporu obdrží. Povinnost evidovat uznané náklady výzkumných záměrů a projektů vychází z nutnosti sledovat nejen náklady kryté veřejnými prostředky, ale i náklady, které je příjemce povinen krýt z neveřejných zdrojů. Povinnost evidovat uznané náklady nijak neomezuje povinnost evidovat kromě uznaných nákladů i případně další náklady.

Důvodem stanovení povinnosti ověřit účetní závěrku auditorem je potřeba zajistit důvěryhodnost veřejné výzkumné instituce. Výrok auditora je současně zprávou i pro zřizovatele a pro veřejnost, že hospodaření veřejné výzkumné instituce je v pořádku, vložený majetek není ohrožen a auditorem posuzovaná veřejná výzkumná instituce je zdravá.

K § 30 u

Povinnost zpracovat a zveřejnit jednou ročně výroční zprávu vychází z nutnosti informovat veřejnost o činnosti veřejné výzkumné instituce, neboť veřejná výzkumná instituce má vysokou míru samosprávnosti, využívá (zejména státem) převedeného majetku a ve své hlavní činnosti je výrazně podporována z veřejných prostředků. Výroční zpráva ve struktuře předepsané tímto ustanovením poskytne veřejnosti i obchodním partnerům veřejné výzkumné instituce např. informace o činnosti, hospodaření a finanční situaci, včetně výroku auditora k účetní závěrce, o složení orgánů i o změnách v uplynulém období. Seznam povinných náležitostí výroční zprávy umožňuje jednotlivé veřejné výzkumné instituce vzájemně srovnat. Výroční zpráva je zároveň důležitým podkladem pro hodnocení veřejné výzkumné instituce.

Zveřejnění výroční zprávy a její uložení ve sbírce listin rejstříku veřejných výzkumných institucí a zároveň prostřednictvím veřejné informační sítě je součástí informačních opatření vzhledem k veřejnosti a všem současným i budoucím obchodním partnerům veřejné výzkumné instituce, včetně zahraničních, o tom, že veřejná výzkumná instituce je důvěryhodným partnerem pro spolupráci ve výzkumu.

K § 31 u

K § 31 u odst. 1 až 3

V tomto ustanovení se určuje, že všechny státní příspěvkové organizace uvedené v příloze č. 1 zákona se ke stanovenému datu stávají veřejnými výzkumnými institucemi.

Je potřeba transformovat všechny výzkumné příspěvkové organizace, avšak vymezení těchto organizací obecným ustanovením se však ukázalo jako problematické z důvodu specifík v oblasti resortů zdravotnictví, obrany, kultury. Jakékoliv obecné vymezení „výzkumných příspěvkových organizací“ by bylo v praxi vykládáno nejednotně a transformace by tak mohla být zcela zablokována. Proto je po dohodě se zřizovateli okruh státních příspěvkových organizací určených k transformaci stanoven v příloze zákona.

Stanovení data, ve kterém musí být přeměna všech zákonem vymezených příspěvkových organizací provedena, je důvodem pro zařazení této části zákona mezi přechodná ustanovení, neboť uplynutím stanovené lhůty skončí transformace vymezených příspěvkových organizací.

Upravuje se proces zápisu veřejné výzkumné instituce vznikající přeměnou ze státní příspěvkové organizace do rejstříku veřejných výzkumných institucí, který nemá v tomto specifickém případě formu správního řízení, neboť k přeměně dochází ze zákona ke stanovenému datu, proto musí být k tomuto datu proveden i zápis. Zřizovatelům a Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy se poskytuje dostatečná lhůta pro splnění všech souvisejících náležitostí.

K § 31 u odst. 4 a 5

V odstavcích 4 a 5 se stanovuje způsob a doba převedení majetku z transformované příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci, včetně přechodu závazků a dalších aktiv a pasiv. Zřizovateli se v odstavci 4 umožňuje rozhodnout o majetku a závazcích, který nemá přejít do vlastnictví veřejné výzkumné instituce. Účelem je umožnit, aby veřejná výzkumná instituce získala transformací do vlastnictví pouze majetek nezbytný k plnění hlavní nebo další činnosti, aby nebyla zatížena majetkem nebo závazky s její činností nesouvisejícími nebo příliš zatěžujícími její rozpočet. Povinnost zřizovatele rozhodnout o majetku v souladu s účelem, pro který se veřejné výzkumné instituce zřizují, resp. transformují z příspěvkových organizací, je dána odkazem na postup podle § 28 u odst. 1. Postup zřizovatele upravený v odstavci 4 a násl. se týká v souladu s příslušnými právními předpisy pouze příspěvkových organizací v jeho působnosti.

K § 31 u odst. 6 až 8

V odstavcích 6 až 8 se upravuje postup pro transformaci příspěvkových organizací územních samosprávných celků odlišně s ohledem na jejich ústavou zaručená práva. K přeměně tohoto typu příspěvkových organizací dojde obdobným způsobem jako u státních příspěvkových organizací s tím, že zřizovatel (územní samosprávný celek) se může v zákonem stanovené lhůtě rozhodnout (nejde o přeměnu ze zákona).

K § 31 u odst. 9 až 12

V odstavcích 9 až 12 se upravují náležitosti přechodu nemovitého majetku, postavení zaměstnanců a ručení za závazky, u obou forem přeměny společně.

K § 31 u odst. 13

V odstavci 13 se zohledňuje oprávnění Akademie věd České republiky jako jediného ze zřizovatelů, slučovat nebo rozdělovat jí zřízené státní příspěvkové organizace, neboť před vlastní přeměnou bude muset Akademie věd České republiky provést strukturální změny svých pracovišť, aby takto vzniklé veřejné výzkumné instituce byly funkční z hlediska prováděného výzkumu nebo jeho infrastruktury i z hlediska ekonomického a organizačního.

K § 32 u

Navrhuje se nabytí účinnosti dnem 1. července 2005, což je předpokládaná doba nabytí účinnosti zákona.

K příloze č. 1 zákona

V příloze zákona se v návaznosti na ustanovení § 31 u odst. 1 jmenovitě stanovuje, které příspěvkové organizace se ke stanovenému datu stanou veřejnou výzkumnou institucí.

Uvedený výčet státních příspěvkových organizací vychází z písemného projednání s jednotlivými zřizovateli. Ve výčtu nejsou uvedeny příspěvkové organizace těch zřizovatelů, kteří zdůvodnili nevhodnost navrhované transformace:

Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Bezpečnostní informační služba, Český báňský úřad, Český statistický úřad a Národní bezpečnostní úřad nejsou zřizovateli žádné výzkumné instituce (příspěvkové organizace), transformace se jich tedy netýká.

V resortu Ministerstva kultury nebyly od r. 1990 zřízeny příspěvkové organizace, které by měly výzkum ve zřizovací listině uveden jako hlavní (převažující) činnost, u nich transformace na veřejnou výzkumnou instituci tedy nepřipadá v úvahu. Řada institucí zřízených Ministerstvem kultury provádí výzkum jako jednu z mnoha činností v rámci výčtu hlavních činností, pro které byly zřízeny. Pro většinu z nich je výzkum neoddelitelnou součástí hlavní činnosti nebo základním prostředkem naplňování smyslu těchto institucí (u muzeí a galerií - vědecké získávání poznatků o přírodě a dějinách společnosti). Transformaci těchto příspěvkových organizací na veřejnou výzkumnou instituci zřizovatel nepovažuje za vhodnou, neboť by mohla negativně ovlivnit kvalitu a pestrost poskytovaných veřejných služeb a znamenala by také zvýšení nároků na státní rozpočet. Podle sdělení Ministerstva kultury bude v připravovaném návrhu zákona o veřejné podpoře kultury mj. řešena i otázka postavení veřejnoprávních institucí v této oblasti.

V resortu Ministerstva obrany již byla podle jeho sdělení transformace příspěvkových organizací zahájena - 2 výzkumné ústavy byly převedeny na organizační složky státu, u 3 výzkumných ústavů dochází v současné době k částečnému či úplnému začlenění do státních podniků, 1 výzkumný ústav zabývající se zdravotnickým výzkumem bude začleněn do stávající příspěvkové organizace - nemocnice.

U zbývajících zdravotnických příspěvkových organizací je transformace nevhodná, neboť převažující část příjmů tvoří platby od zdravotních pojišťoven.

V resortu Ministerstva zdravotnictví se navrhuje k transformaci pouze 1 příspěvková organizace. Ostatní resortní pracoviště zabývající se výzkumem jsou takového charakteru, že pro ně transformace na veřejnou výzkumnou instituci není vhodná - ve zdravotnických zařízeních je výzkum vždy spojen s poskytováním vysoce specializované zdravotní péče, která je financována zejména prostřednictvím zdravotních pojišťoven; vyčlenění výzkumné činnosti nebo pracovišť se nedoporučuje. Podle sdělení Ministerstva zdravotnictví se předpokládá, že špičková zdravotnická zařízení zabývající se výzkumem budou transformována v rámci budoucí transformace všech dalších příspěvkových organizací v působnosti resortu.

V soustavě pracovišť (státních příspěvkových organizací) zřízených Akademií věd České republiky budou před přeměnou na veřejné výzkumné instituce uskutečněny některé strukturální změny (sloučení některých menších pracovišť, delimitační přesuny některých výzkumných a servisních úseků apod.). Účelem je zajistit optimální podmínky pro jejich výzkumnou činnost. Konkrétně vedení Akademie věd České republiky předpokládá, že z dnešních 64 příspěvkových organizací Akademie věd České republiky bude vzhledem k připravovaným restrukturalizačním změnám skutečný počet nově vzniklých veřejných výzkumných institucí nižší než je současný počet pracovišť Akademie věd České republiky.

K příloze č. 2 přílohy zákona

Podle informací příslušných krajských úřadů nejsou územní samosprávné celky, mimo vyjmenovaných v příloze č. 2, zřizovateli příspěvkových organizací zabývajících se výzkumem (kraj Vysočina, Karlovarský kraj, Liberecký kraj, Plzeňský kraj, Středočeský kraj, Hl. město Praha), popřípadě se jimi zřízené příspěvkové organizace výzkumem zabývají pouze v rámci jiných činností (např. hvězdárny a planetária, zoologické zahrady, krajské nemocnice, galerie, muzea). Transformace na veřejnou výzkumnou instituci se pro tyto typy organizací nehodí z obdobných důvodů jako se uvádějí např. u Ministerstva kultury a Ministerstva zdravotnictví.

předseda vlády
JUDr. Stanislav **Gross** v. r.
místopředseda vlády pro ekonomiku
Ing. Martin **Jahn** v. r.
ministřyně školství, mládeže a tělovýchovy
JUDr. Petra **Buzková** v. r.